

طرح نهادی برای گذار دموکراتیک ایران

مجلس مهستان

نسخه‌ی بازنگری شده‌ی طرح

ترکیب سنجیده‌ی واقعیت و ارزش

بکارگیری هر دو بال تکنوکراسی و دموکراسی برای ساختن ایرانی آزاد و آباد

مهدی سالم

اسفند ۱۴۰۴ / مارس ۲۰۲۶

این سند چارچوب نهادی پیشنهادی برای دوران گذار دموکراتیک ایران را تشریح می‌کند. محور آن «مجلس مهستان» است — نهادی منتخب و مردم‌محور — که مسئولیت هدایت فرایند گذار را بر عهده می‌گیرد. این طرح بر اصولی استوار است که هدف آن‌ها تضمین انتقال قدرت صلح‌آمیز، حفظ حقوق و آزادی‌های شهروندان، و ایجاد پایه‌ای محکم برای دموکراسی پایدار است.

این سند زنده و پویاست. تمام پیشنهادها، اعداد و ساختارها برای بحث و بازنگری ارائه شده‌اند. تصمیم نهایی درباره‌ی آینده‌ی ایران تنها با مردم ایران است. با این حال، برخی عناصر این طرح بر پایه‌ی اندیشه، تجربه‌های تخصصی و درس‌های آموخته‌شده‌ی جهانی شکل گرفته‌اند و نویسنده بر آن‌ها تأکید دارد؛ از این رو تغییر یا حذف آن‌ها لزوماً مورد تأیید نویسنده نخواهد بود. این موارد در بخش‌های مربوطه به‌طور جداگانه توضیح داده شده‌اند.

در چنین مقاطعی، ملت‌ها با دوگانگی‌ای اساسی روبه‌رو می‌شوند: ۱- آیا باید حق تعیین سرنوشت را به نسل‌های آینده واگذار کنند و آزادی انتخاب آنان را محترم بشمارند، یعنی آیا قوانین اساسی منعطفی برای رژیم سیاسی جدید تنظیم کنند؟، از اصول و بندهای غیر قابل تغییر استفاده نکنند؟^a یا ۲- باید بر پایه‌ی تجربه‌های به‌دست‌آمده و ضرورت‌های موجود، نقشه‌ی راهی مطمئن و بنیادی استوار برای آیندگان به یادگار بگذارند؟^b

آیا تعیین اصولی تخلف‌ناپذیر و دشوار برای تغییر، به معنای تعیین تکلیف و نوعی پدرسالاری برای آیندگان است، یا تصمیمی سنجیده و میراثی گران‌بها که از آزادی، رواداری و تکرر در جامعه محافظت می‌کند؟

^a با توجه به این مهم که اصول تخلف‌ناپذیر در حول و حوش خود، نهادهای ثابت و روابط قدرتی شکل خواهند داد که تغییر آن جز با خشونت و درگیری میسر شدنی نیست!

^b زیرا هیجان‌ها یا توهم‌های ایشان ممکن است به شکست‌هایی فاجعه‌بار بی‌انجامد و به هزینه‌های غیرضروری و تکرار تجربه‌های تلخی منجر شوند که دستاوردهای یک ملت را و پدران موسس آنرا از میان ببرند.

«ایران برای همه‌ی ایرانیان»

ایده‌های هدایت کننده...

<p>آری به ...</p> <p>رویه و قانون محوری</p> <p>هم‌سرنوشتی محوری</p> <p>رای و اراده محوری</p> <p>شفافیت و تضمین محوری</p> <p>پرسشگری و اندیشه محوری</p> <p>حقوق و آزادی محوری</p> <p>عاملیت و مشارکت محوری</p> <p>هم‌رقصی با پیچیدگی‌ها و ساخت محوری</p> <p>سرنوشت و نتیجه محوری</p> <p>مسئولیت مشترک محوری</p> <p>هم‌فهمی و گفتگو محوری</p>	<p>نه به ...</p> <p>فرد محوری</p> <p>هم‌قبیلمگی محوری</p> <p>ایدئولوژی محوری</p> <p>اعتماد محوری</p> <p>ایمان‌مندی و عقیده محوری</p> <p>تکلیف و تسلیم محوری</p> <p>فرافکنی و انتظار محوری</p> <p>ساده‌اندیشی و خواست محوری</p> <p>گذشته و سابقه محوری</p> <p>پدرسالاری و ارباب محوری</p> <p>خود رایی و دیکتاتور محوری</p>
---	---

چارچوب گذار دموکراتیک: از وابستگی به عاملیت

محور ۱: از وابستگی به عاملیت

محور ۲: از مصلحت به مسئولیت

محور ۳: از گذشته‌نگری به سرنوشت مشترک

طرح ابتکار پارلمانی مهستان – مشارکت متقابل · مسئولیت مشترک · سرنوشت مشترک

از وابستگی به عاملیت · از مصلحت‌اندیشی به مشارکت · از گذشته‌نگری به آینده‌سازی

ایده‌های هدایت‌کننده‌ی چارچوب‌گذار دموکراتیک

آری به ...

نه به ...

محور اول: از وابستگی به عاملیت

<p>فرد محوری وابستگی به شخصیت‌ها و رهبران فردی</p>	←	<p>رویه و قانون محوری نهادسازی و اتکا به فرآیندهای شفاف</p>
<p>فراکنی و انتظار محوری انتظار از دیگران و فراکنی مسئولیت</p>	←	<p>عاملیت و مشارکت محوری شهروندی فعال و پذیرش مسئولیت</p>
<p>پدرسالاری و ارباب‌محوری سلسله‌مراتب و تمرکز اختیار</p>	←	<p>مسئولیت مشترک محوری رهبری توزیع‌شده و مسئولیت جمعی</p>
<p>تمرکز قدرت انحصار تمام قدرت در یک نقطه</p>	←	<p>توزیع قدرت و عدم‌تمرکز تقویت نهادهای محلی و مردمی</p>

محور دوم: از مصلحت‌اندیشی به مشارکت و مسئولیت

<p>اعتماد کور محوری اتکا به حسن‌نیت بدون نظارت</p>	←	<p>شفافیت و تضمین محوری سازوکارهای قابل‌راستی‌آزمایی و نظارت</p>
<p>عقیده محوری پایبندی جزمی به باورهای ثابت</p>	←	<p>اندیشه محوری تفکر انتقادی و پرسشگری مستمر</p>
<p>تکلیف محوری تأکید بر اطاعت و وظایف یک‌سویه</p>	←	<p>حق محوری تضمین حقوق بنیادین و آزادی‌ها</p>
<p>وعده و شعار محوری فریب با شعار و وعده‌های توخالی</p>	←	<p>عملکرد و پاسخگویی محوری ارزیابی بر اساس نتایج عملی</p>
<p>استبداد و خودرایی تصمیم‌گیری یک‌جانبه و حذفی</p>	←	<p>هم‌فهمی و گفتگو محوری تصمیم‌گیری مشورتی و سازنده</p>

محور سوم: از هویت و گذشته‌نگری به منافع و سرنوشت مشترک

<p>هم‌قبیله‌گی محوری تعلق گروهی و قبیله‌ای</p>	←	<p>هم‌سرنوشتی محوری ساختن آینده‌ای مشترک فراتر از مرزهای قومی</p>
<p>ایدئولوژی محوری تحمیل چارچوب ایدئولوژیک واحد</p>	←	<p>رای و اراده محوری احترام به رای جمعی و اراده آزاد</p>
<p>گذشته و سابقه محوری گیرافتادن در گذشته و داوری بر پایه سوابق</p>	←	<p>سرنوشت و نتیجه محوری نگاه به آینده و ارزیابی بر اساس نتایج</p>
<p>ساده‌اندیشی و خواست محوری ساده‌سازی مسائل و شعارزدگی</p>	←	<p>هم‌رقصی با پیچیدگی‌ها و ساخت محوری پذیرش پیچیدگی واقعیت و ساختن تدریجی</p>
<p>یکسان‌سازی و حذف سرکوب تفاوت‌ها و تحمیل یکدستی</p>	←	<p>تکثرگرایی و همزیستی جشن تنوع و پذیرش تفاوت‌ها</p>
<p>ترس و تهدید محوری حکمرانی بر پایه ارعاب</p>	←	<p>آگاهی و توانمندسازی امنیت از طریق دانایی و مشارکت</p>

فهرست مطالب

آ	پیش‌گفتار
۱	اول طرح
۱	۱ مقدمه
۲	۲ اصول راهنمای طراحی نظام نهادی گذار
۵	۳ چارچوب گذار: مجلس مهستان
۵	۱.۳ فرایند انتخابات و تشکیل مجلس
۶	۲.۳ ترکیب مجلس مهستان
۷	۳.۳ هیأت رئیسه و ساختار داخلی
۸	۴.۳ تشکیل کابینه‌ی اجرایی موقت
۹	۵.۳ مأموریت‌های ویژه و نهادسازی
۹	۱.۵.۳ الف) قانون اساسی موقت – مأموریت فوری
۹	۲.۵.۳ ب) شورای قضایی انتقالی
۹	۳.۵.۳ ج) فرماندهی نظامی انتظامی موقت
۱۰	۴.۵.۳ د) کمیسیون ملی اصلاح بخش امنیتی (SSR)
۱۰	۵.۵.۳ ه) کمیسیون عدالت انتقالی
۱۱	۶.۵.۳ و) نهاد ناظر مستقل انتخابات
۱۱	۷.۵.۳ ز) آمبودزمان (نهاد حقوق شهروندی)
۱۲	۸.۵.۳ ح) کمیسیون ملی رسانه‌ها
۱۲	۹.۵.۳ ط) شورای اقتصادی دوران گذار
۱۲	۱۰.۵.۳ ی) مرکز تحقیقات مجلس مهستان (بازوی تکنوکراتیک)
۱۳	۶.۳ واحد ارتباط مردمی و دموکراسی مستقیم (بازوی دموکراتیک)
۱۳	۷.۳ اقدامات اولیه‌ی فوری

۱۴	اولویت‌بندی قانون‌گذاری	۸.۳
۱۵	فرایند تقنینی — ترکیب تخصص و دموکراسی مستقیم	۹.۳
۱۵	موارد الزامی رفراندوم	۱۰.۳
۱۶	سازوکارهای نظارت و پاسخ‌گویی	۱۱.۳
۱۷	مأموریت تدوین قانون اساسی نهایی	۱۲.۳
۱۸		نمودار جامع ساختار نهادی	۴
۱۹		اصول بنیادین غیرقابل نقض	۵
۲۱		خط زمانی جامع گذار	۶
۲۲		فراخوان	۷
۲۳		دوم ضمائم و گسترش	
۲۵		پیوست نخست: مدیریت خلأ پیش از تشکیل مجلس مهستان	
۲۵	۱.۷ مدل پیشنهادی: شورای هماهنگی گذار	
۲۵	۲.۷ اصول تشکیل شورای هماهنگی گذار	
۲۸		ضمیمه‌ی الف: تحلیل تطبیقی گذارهای دموکراتیک	
۲۸	۳.۷ الگوهای موفق	
۲۸	۴.۷ ضد الگوها (از چه باید پرهیز کرد)	
۲۹	۵.۷ تحلیل تفصیلی: موردهای کلیدی	
۲۹	۱.۵.۷ الف-۱. تونس (۲۰۱۱-۲۰۱۴): نزدیک‌ترین الگو	
۲۹	۲.۵.۷ الف-۲. آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۶): مدل عدالت انتقالی	
۳۰	۳.۵.۷ الف-۳. اسپانیا (۱۹۷۵-۱۹۸۲): مدل گذار تدریجی	
۳۰	۴.۵.۷ الف-۴. لهستان (۱۹۸۹): مدل میز مذاکره	
۳۱	۵.۵.۷ الف-۵. شیلی (۱۹۸۸-۱۹۹۰): مدل رفراندوم و ائتلاف	
۳۱	۶.۵.۷ الف-۶. نمونه‌های ناموفق — درس‌های منفی	
۳۲	۷.۵.۷ الف-۷. جدول مقایسه‌ای جامع	

۳۳	ضمیمه‌ی ب: جدول زمانی پیشنهادی اجرا
۳۵	ضمیمه‌ی ج: تحلیل ریسک و راهکارهای مقابله
۳۶	۶.۷ جدول ریسک‌های اصلی
۳۷	۷.۷ سناریوهای بحرانی و پاسخ‌ها
۳۸	ضمیمه‌ی د: حکمرانی اقتصادی در دوران گذار
۳۸	۸.۷ اصول راهنما
۳۸	۹.۷ اقدامات فوری (۱۰۰ روز اول)
۳۸	۱۰.۷ اقدامات میان‌مدت (۱۰۰ روز تا ۲ سال)
۴۰	ضمیمه‌ی ه: چارچوب عدالت انتقالی
۴۰	۱۱.۷ مقایسه‌ی مدل‌های عدالت انتقالی
۴۰	۱۲.۷ درس کلیدی
۴۱	۱۳.۷ مدل چهارستونی سازمان ملل
۴۲	۱۴.۷ مدل پنج‌ستونی جامع
۴۳	۱۵.۷ مقایسه‌ی دو مدل و کدام برای ایران
۴۴	ضمیمه‌ی ک: سیستم انتخاباتی مجلس مهستان و آینده
۴۴	۱۶.۷ مقایسه‌ی سیستم‌های انتخاباتی
۴۴	۱۷.۷ توجیه سیستم MMP برای آینده
۴۵	ضمیمه‌ی و: راهبرد تعامل بین‌المللی
۴۵	۱۸.۷ نقش‌های بین‌المللی مورد نیاز
۴۶	ضمیمه‌ی ز: مدل دو قانون اساسی
۴۶	۱۹.۷ مقایسه‌ی قانون اساسی موقت و نهایی
۴۷	ضمیمه‌ی ر: واژه‌نامه‌ی تخصصی
۴۹	خاتمه
۵۰	منابع و مراجع

بخش اول

طرح

مقدمه

ایران در مقطعی تاریخی قرار دارد که تصمیمات امروز، سرنوشت نسل‌های آینده را رقم خواهد زد. در چنین لحظه‌ای، نه تعلل و بی‌عملی کارساز است و نه شتاب‌زدگی، هیجان و تصمیم‌های احساسی. همچنین تلاش برای مصادره‌ی جنبش یا هدایت آن به سود فرد یا گروهی خاص، می‌تواند آینده‌ی کشور را با مخاطره روبه‌رو کند. برای دستیابی به ایرانی آزاد، آباد، متکثر و چندصدایی — که پایه‌های مستحکم انسجام اجتماعی، آینده‌نگری و توسعه‌ی پایدار در آن استوار باشد — لازم است فرآیند گذار با دقت، مسئولیت‌پذیری و با بهره‌گیری از درس‌های آموخته‌شده‌ی ملی و بین‌المللی طراحی و هدایت شود. خشم اجتماعی و میل به اقدام سریع برای عبور از جمهوری اسلامی، تا حدی قابل درک و حتی در برخی شرایط اجتناب‌ناپذیر است؛ به‌ویژه هنگامی که معطوف به اطمینان از بازگشت‌ناپذیری رژیم سفاک جمهوری اسلامی باشد. با این حال، خشونت کور یا اقدامات خارج از چارچوب، نه‌تنها راه‌گشا نیست، بلکه می‌تواند مانع شکل‌گیری همبستگی ملی و همکاری میان همه‌ی کسانی شود که از این نظام آسیب دیده‌اند و برای آینده‌ای بهتر تلاش می‌کنند.

تجربه‌ی جهانی — از تونس و آفریقای جنوبی تا اسپانیا، لهستان و شیلی، و نیز تجربه‌های ناکام در کشورهای چوچون لیبی، مصر و عراق — نشان می‌دهد که کیفیت طراحی نهادهای دوران گذار بیش از هر عامل دیگری در تعیین سرنوشت نظام سیاسی آینده نقش دارد. کشورهایی که این مرحله را با آگاهی، مشارکت و اجماع ملی مدیریت کرده‌اند، توانسته‌اند از دام هرج‌ومرج، بازگشت استبداد و حتی جنگ داخلی پرهیز کنند.

اصول راهنمای طراحی نظام نهادی گذار

پیش از ورود به جزئیات ساختاری، لازم است اصول بنیادینی که طراحی کل نظام نهادی گذار بر مبنای آن‌ها صورت گرفته، به روشنی بیان شود. این اصول از ادبیات نظری سیاست تأسیسی (Constituent Politics)، تجربه‌های عملی گذار دموکراتیک در جهان نیز با توجه به شرایط و ضرورت‌های خاص ایران استخراج شده‌اند. این اصول نه تنها چارچوبی برای طراحی نهادها و فرایندهای گذار فراهم می‌کنند، بلکه معیارهایی برای ارزیابی تصمیمات و اقدامات در طول این دوره حساس هستند. در ادامه، هر اصل به‌طور جداگانه بیان و به شکل خلاصه‌ای با نمونه‌های جهانی مرتبط توضیح داده شده است.

سیاست تأسیسی یا (Constituent Politics)، در واقع به سیاست‌های پایه‌ای و بنیادینی اشاره دارد که ساختار، قوانین، و اصول بنیادین یک نهاد سیاسی (مثل دولت) را تشکیل می‌دهند. این نوع سیاست، برعکس سیاست‌های عادی (قانون‌گذاری معمولی)، قوانین بازی سیاسی را برای آینده تعیین می‌کند، از جمله تدوین قانون اساسی، ساختار نهادها، و حقوق اساسی شهروندان. در دوران گذار دموکراتیک، سیاست تأسیسی اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند، زیرا تصمیمات گرفته شده در این مرحله، مسیر توسعه‌ی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور را برای دهه‌ها یا حتی قرن‌ها تعیین می‌کند. اصول راهنمای طراحی نظام نهادی گذار، در واقع چارچوبی برای سیاست تأسیسی در ایران فراهم می‌کنند تا اطمینان حاصل شود که این فرایند به شکلی عادلانه، فراگیر و پایدار انجام شود.

اصل اول: ترکیب دموکراسی مستقیم و تخصص‌گرایی

هر تصمیم سیاسی دارای دو بُعد اساسی است: بُعد واقعیت (Fact) و بُعد ارزش (Value). هنر حکمرانی خوب بخصوص در دوران گذار، که مقطع حساس‌تری است، جدا کردن و سپس ترکیب درست این دو بُعد است.

- بُعد واقعیت و تخصص (What is): داده‌ها، حقایق علمی - تجربی، تحلیل‌های فنی، پیامدهای اقتصادی، حقوقی و اجتماعی. این بُعد از تکنوکرات‌ها، متخصصان و مراکز پژوهشی دریافت می‌شود.
- بُعد ارزش و خواست ملی (What ought to be): تمایلات، ارزش‌ها، آرزوها، ترجیحات و حق تعیین سرنوشت مردم. این بُعد فقط و فقط از طریق مراجعه‌ی مستقیم به آرای مردم قابل تعیین است.

مبنای نظری: این تفکیک ریشه در اندیشه‌ی دیوید هیوم (تفکیک «هست» از «باید»)، یورگن هابرماس (دموکراسی مشورتی)، و فیلیپ پتیت (جمهوری خواهی و آزادی به مثابه عدم سلطه) دارد.

نمونه‌های جهانی:

- ایرلند (۲۰۱۶-۲۰۱۹): مجمع شهروندان (Citizens' Assembly) — ترکیب شهروندان عادی و متخصصان؛ نتیجه: اصلاح قانون اساسی از جمله قانون سقط جنین
- فرانسه (۲۰۱۹-۲۰۲۰): کنوانسیون شهروندی اقلیم — ۱۵۰ شهروند تصادفی با کمک متخصصان اقلیمی
- آفریقای جنوبی: تدوین قانون اساسی ۱۹۹۶ شامل بیش از ۲ میلیون نظر مردمی

اصل دوم: نمایندگی نسبی (Proportional Representation)

در جامعه‌ای به تنوع و تکثر ایران، هیچ صدایی نباید نشنیده بماند.

سیستم انتخاباتی نسبی فهرستی تضمین می‌کند که ترکیب مجلس مهستان آینه‌ی واقعی جامعه‌ی ایران باشد. تجربه‌ی جهانی (لیپهارت، ۱۹۹۹؛ رینولدز، ۲۰۱۱) نشان داده که سیستم‌های نسبی در جوامع متکثر:

- نمایندگی عادلانه‌تر اقلیت‌ها را تضمین می‌کنند
- ائتلاف‌سازی و مذاکره را تشویق می‌کنند
- ریسک انحصار قدرت توسط یک گروه را کاهش می‌دهند
- مشارکت سیاسی را افزایش می‌دهند

اصل سوم: قانون اساسی‌گرایی دو مرحله‌ای

خلاً قانونی خطرناک‌ترین تهدید دوران گذار است.

مدل دو قانون اساسی (موقت + نهایی) — بر اساس تجربه‌ی موفق آفریقای جنوبی — تضمین می‌کند که:

- از روز اول چارچوب حقوقی وجود داشته باشد
- فشار زمانی برای تصمیمات سرنوشت‌ساز حذف شود

- اصول غیرقابل نقض از ابتدا تثبیت شوند
- فرصت کافی برای بحث عمومی وجود داشته باشد

اصل چهارم: اصلاح نه تخریب

تجربه‌ی عراق نشان داد: انحلال کامل نهادها = فاجعه.

ساختارهای اداری، نظامی و خدماتی کشور با رهبری جدید و اصلاح شده حفظ می‌شوند. نیروهای حرفه‌ای و غیرمتخلف جذب ساختار جدید شده و فقط ساختارهای ایدئولوژیک و عاملان جنایات کنار گذاشته می‌شوند. سیاست De-Baathification عراق درس آموخته‌ای است که این طرح از آن عبرت گرفته است.

اصل پنجم: شفافیت و پاسخ‌گویی حداکثری

قدرت بدون نظارت، فاسد می‌شود.

تمام جلسات مجلس مهستان علنی خواهد بود. تمام تصمیمات مستند و عمومی خواهند شد. تمام مقامات دوران گذار ملزم به شفافیت مالی هستند.

اصل ششم: فراگیری و تعهد به حقوق بنیادین

ایران برای همه‌ی ایرانیان.

هیچ گروه، قوم، جنسیت، مذهب یا ایدئولوژی از فرایند گذار حذف نخواهد شد. اصول بنیادین حقوق بشر — شامل برابری جنسیتی، حقوق اقلیت‌ها، آزادی عقیده و ممنوعیت شکنجه — غیرقابل نقض هستند و هیچ نهادی، حتی مجلس مهستان، حق تعلیق آن‌ها را ندارد.

چارچوب گذار: مجلس مهستان

یادداشت مهم درباره‌ی اعداد و نسبت‌های این سند

تمام اعداد، نسبت‌ها، آستانه‌ها و زمان‌بندی‌های مشخصی که در این سند ذکر می‌شوند (مانند ۳۰۰ نماینده، ۳٪ آستانه، ۲ ماه مهلت) پیشنهادی برای بحث هستند — نه مقادیر ثابت. منظور اصلی این سند، نشان دادن نیاز به تعریف چنین پارامترهایی است. تمام ارقام توسط مجلس مهستان منتخب مردم نهایی خواهند شد.

نهاد محوری گذار یک مجلس مردم‌محور منتخب (مجلس مهستان) است که در اسرع وقت پس از آغاز دوره‌ی گذار تشکیل خواهد شد.

۱.۳ فرایند انتخابات و تشکیل مجلس

بند ۱

جریان‌ها و ائتلاف‌هایی به شکل خودجوش باید شکل گرفته و اعضای را در کل کشور به شکل فهرست کاندیداهای مورد تأیید معرفی کنند. هر جریانی که فهرست ملی معرفی می‌کند، موظف است پیش‌نویس قانون اساسی موقت پیشنهادی خود را نیز منتشر کند.

بند ۲

پس از آغاز دوره‌ی گذار، فرایند ثبت‌نام و تبلیغات رسمی تر آغاز می‌شود. تبلیغات و معرفی و ائتلاف‌ها از همین اکنون نیز قابل انجام است. ثبت‌نام رسمی افراد و معرفی فهرست‌ها در وب‌سایت وزارت کشور و سایر پایگاه‌های اطلاع‌رسانی عمومی منعکس خواهد شد.

بند ۳

اجرای انتخابات به شکل غیرمتمرکز توسط فرمانداری‌ها و شهرداری‌ها با کمک مدارس و آموزش و پرورش صورت خواهد گرفت. نظارت از طریق ناظران جریان‌ها + ناظران بین‌المللی + ناظران جامعه‌ی مدنی تضمین می‌شود.

انتخابات در زمان مقتضی صورت خواهد گرفت و پس از شمارش آرا و تأیید نتایج، ظرف یک هفته مجلس مهستان دوران گذار تشکیل خواهد شد.

۲.۳ ترکیب مجلس مهستان

مجلس مهستان متشکل از ۳۰۰ نماینده (پیشنهادی) خواهد بود:

- ۲۴۰ کرسی استانی: بر اساس جمعیت هر استان، سیستم نسبی فهرستی (حداقل ۳ کرسی برای هر استان). آستانه‌ی ورود: ۳٪
- ۴۰ کرسی فهرست ملی: برای جریان‌هایی که فهرست سراسری دارند. آستانه‌ی ورود: ۵٪
- ۲۰ کرسی تضمینی اقلیت‌ها: برای اقلیت‌های قومی، زبانی و مذهبی. انتخاب توسط خود اقلیت‌ها

یادداشت درباره‌ی سیستم انتخاباتی (MMP در برابر فهرستی نسبی)

طرح حاضر برای مجلس مهستان از سیستم فهرستی نسبی استفاده می‌کند — اجرای آن در شرایط گذار ساده‌تر و سریع‌تر است. سیستم MMP (مختلط موازی جبرانی — الگوی آلمانی)، که هم نمایندگی محلی و هم عدالت نسبی را فراهم می‌کند، برای قانون اساسی نهایی به‌عنوان گزینه‌ی برتر پیشنهاد می‌شود. MMP نیازمند زیرساخت فنی و آموزش رأی‌دهندگان بیشتری است که در هفته‌های اول گذار فراهم نیست؛ اما در نظامی تثبیت شده، مزایای آشکاری دارد.

رعایت حداقل ۳۰٪ تنوع جنسیتی در فهرست‌های انتخاباتی الزامی است.

ضمانت اجرایی: در میان هر سه نفر متوالی در فهرست، حداقل یک نفر باید از جنسیت کمترنماینده‌ی شده باشد. اگر سه نفر اول همگی مرد باشند، نفر سوم با بالاترین رأی که به یک زن داده شده جایگزین می‌شود. فهرست‌هایی که از تنظیم خود طبق این قاعده سر باز زنند، از ثبت نام رسمی محروم خواهند شد.

بند ۶-الف — حق رأی دیاسپورا

میلیون‌ها ایرانی خارج از کشور از حقوق و آرزوهای یکسان با هموطنان داخل برخوردارند. پیشنهاد پایه (باز است و توسط مجلس نهایی خواهد شد): ایرانیان خارج از کشور می‌توانند به فهرست منتخب خود در یک حوزه‌ی انتخاباتی داخلی رأی دهند. گزینه‌های جایگزین (کرسی‌های اختصاصی دیاسپورا، رأی‌گیری آنلاین مستقل) نیز قابل بررسی هستند.

۳.۳ هیأت رئیسه و ساختار داخلی

بند ۷

اگر جریانی با فهرست واحد سراسری به اکثریت مطلق (۵۰٪+۱) برسد، ریاست جلسه‌ی اول را بر عهده خواهد داشت. در غیر این صورت، ریاست سنی تعیین‌کننده‌ی ریاست موقت مجلس خواهد بود.

بند ۸ — کمیسیون‌های تخصصی دائمی

مجلس مهستان بلافاصله کمیسیون‌های تخصصی زیر را تشکیل می‌دهد:

- کمیسیون قانون اساسی موقت
- کمیسیون عدالت انتقالی و حقوق بشر
- کمیسیون اصلاح بخش امنیتی و نظامی (SSR)
- کمیسیون اصلاح قضایی و حقوقی
- کمیسیون اقتصاد و بودجه
- کمیسیون آموزش، علم و فرهنگ
- کمیسیون سیاست خارجی و روابط بین‌الملل
- کمیسیون حقوق اقلیت‌ها و تنوع قومی‌زبانی
- کمیسیون محیط زیست و منابع طبیعی
- کمیسیون حقوق زنان و برابری جنسیتی
- کمیسیون رسانه و حقوق دیجیتال

قانون اساسی موقت

عدالت انتقالی و حقوق بشر

اصلاح امنیتی و نظامی

اصلاح قضایی و حقوقی

اقتصاد و بودجه

آموزش، علم و فرهنگ

سیاست خارجی

حقوق اقلیتها

محیط زیست

حقوق زنان و برابری

رسانه و حقوق دیجیتال

۴.۳ تشکیل کابینه‌ی اجرایی موقت

بند ۹

در صورت وجود جریان اکثریت، این جریان مسئول تشکیل کابینه‌ی اجرایی موقت خواهد شد.

بند ۱۰

در صورت عدم وجود جریان اکثریت، ائتلافی از جریان‌ها یا افراد مستقل که به اکثریت قاطع می‌رسند، کابینه را تشکیل می‌دهند.

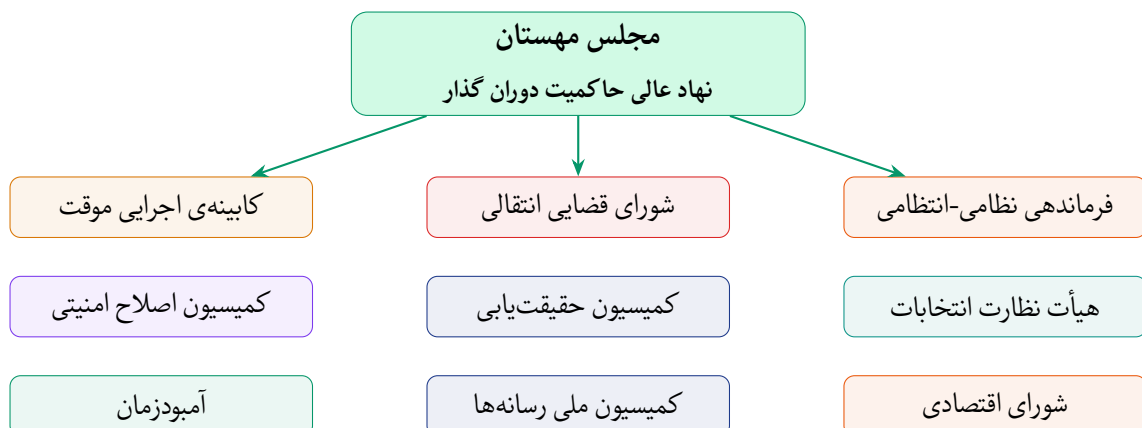
بند ۱۱

در صورت عدم تشکیل هیچ ائتلافی، مجلس مهستان برای هر پست کابینه به‌طور جداگانه رأی‌گیری می‌کند و افرادی که بالاترین رأی در هر سمت کسب کنند، به‌طور خودکار وزیر آن حوزه می‌شوند. پس از تشکیل این کابینه، رئیس کابینه می‌تواند تغییر هر عضو را به مجلس پیشنهاد دهد، مشروط به کسب رأی اعتماد اکثریت ساده.

بند ۱۲ — پاسخ‌گویی کابینه

کابینه به مجلس مهستان پاسخ‌گو است:

- رأی اعتماد اولیه: ۵۰٪+۱ نمایندگان
- استیضاح و برکناری: ۷۵٪ آرای نمایندگان
- تعویض فردی وزرا: $\frac{2}{3}$ آرا

۵.۳ مأموریت‌های ویژه و نهادسازی

۱.۵.۳ الف) قانون اساسی موقت – مأموریت فوری

بند ۱۴

مجلس مهستان موظف است ظرف حداکثر ۲ ماه پس از تشکیل:

۱. کمیسیون ویژه قانون اساسی موقت را تشکیل دهد (۲۱ عضو مجلس + ۷ حقوقدان مستقل + ۳ ناظر بین‌المللی)
۲. پیش‌نویس‌های جریان‌ها را بررسی و ترکیب کند
۳. متن واحد را تدوین کرده و به تصویب $\frac{2}{3}$ مجلس برساند
۴. متن را به رفراندوم عمومی (۵۰٪+۱، حداقل مشارکت ۴۰٪) بگذارد

۲.۵.۳ ب) شورای قضایی انتقالی

بند ۱۵

مجلس مهستان از میان اساتید حقوق، اعضای کانون وکلا و قاضیان مستقل، شورایی برای رهبری دستگاه قضاییه تشکیل می‌دهد:

- تصفیه و پاکسازی دستگاه قضایی از عناصر فاسد
- بازبینی و تعلیق قوانین ناعادلانه
- سازمان‌دهی مجدد دادگاه‌ها
- تشکیل دادگاه‌های ویژه عدالت انتقالی

۳.۵.۳ ج) فرماندهی نظامی انتظامی موقت

بند ۱۶

مجلس مهستان شورایی برای مدیریت نیروهای نظامی و انتظامی تعیین می‌کند. فرمانده و جانشین فرماندهی ستاد مشترک مستقیماً توسط مجلس تعیین می‌شوند.

۴.۵.۳ د) کمیسیون ملی اصلاح بخش امنیتی (SSR)

بند ۱۷

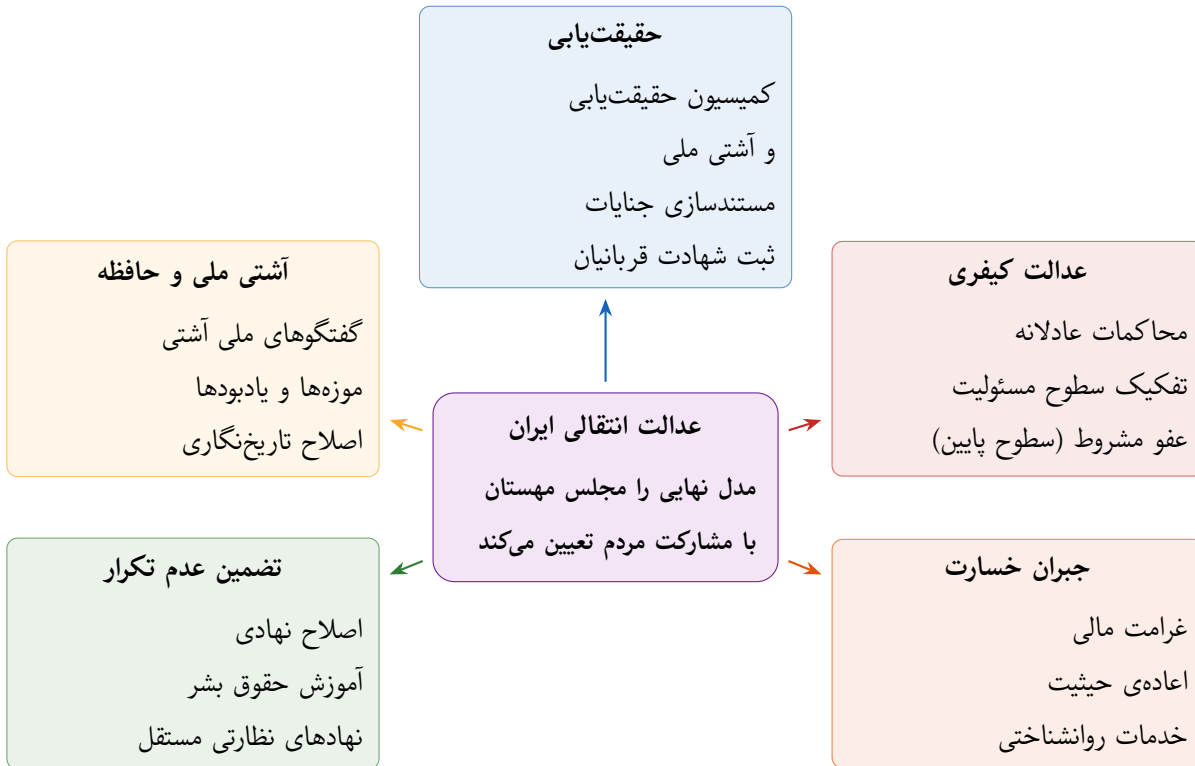
کمیسیون تخصصی مستقل برای:

- غربالگری (Vetting) فرماندهان و نیروهای امنیتی
- انحلال نهادهای سرکوب (سازمان عقیدتی سیاسی، گشت ارشاد)
- ادغام نیروهای واجد شرایط در ارتش واحد ملی
- واگذاری دارایی‌های اقتصادی نهادهای نظامی به صندوق ملی بازسازی
- آموزش حقوق بشر و تبعیت از مقام مدنی

۵.۵.۳ ه) کمیسیون عدالت انتقالی

بند ۱۸

مجلس مهستان ظرف حداکثر ۳ ماه طرح جامع عدالت انتقالی را تدوین خواهد کرد. در هر صورت، عدالت انتقالی شامل این عناصر خواهد بود:

۶.۵.۳ (و) نهاد ناظر مستقل انتخابات

بند ۱۹

هیأتی مستقل متشکل از حقوقدانان، نمایندگان جامعه‌ی مدنی و ناظران بین‌المللی، مسئول نظارت بر تمام رأی‌گیری‌ها و فرآیندهای دوران گذار خواهد بود.

۷.۵.۳ (ز) آنبودزمان (نهاد حقوق شهروندی)

بند ۲۰

نهاد مستقل رسیدگی به شکایات شهروندان از نهادهای دولتی. ریاست آن توسط مجلس مهستان انتخاب شده و مستقل از کابینه عمل می‌کند.

بند ۲۱

نهاد مستقل برای تبدیل صداوسیماى دولتی به رسانه‌ی عمومی مستقل (الگوی BBC/ARD)، تضمین آزادی مطبوعات، جلوگیری از انحصار رسانه‌ای و رفع کامل فیلترینگ و سانسور.

بند ۲۲

شورای مستقل متشکل از اقتصاددانان برجسته‌ی داخل و خارج کشور برای مشاوره و طراحی سیاست‌های اقتصادی. گزارش‌های شورا هم‌زمان به مجلس و کابینه ارائه می‌شود.

بند ۲۳

نهاد کنونی مرکز تحقیقات مجلس با ریاست جدید، بازوی تخصصی و تکنوکراتیک مجلس مهستان خواهد بود:

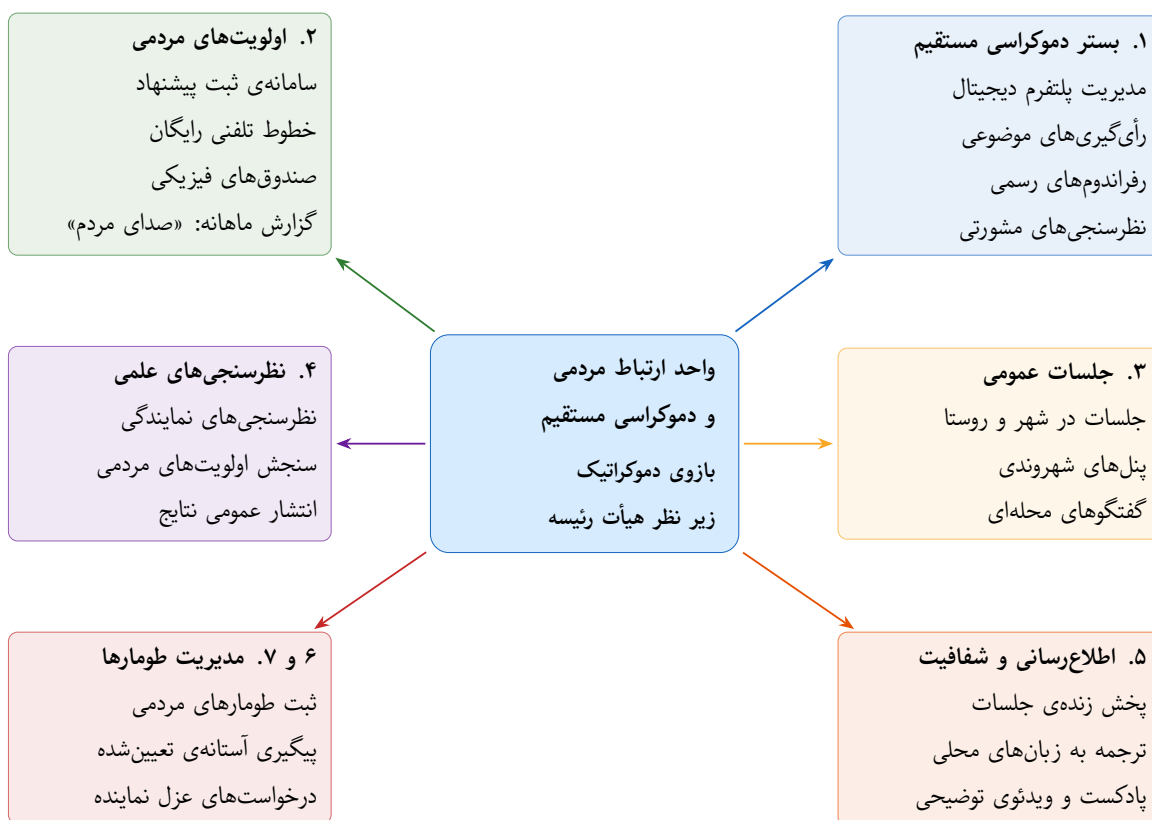
- هماهنگی با متخصصان و پژوهشگران
- تهیه‌ی گزارش‌های فنی تخصصی (Fact Sheets) برای هر تصمیم
- ارائه‌ی گزینه‌های سیاستی (نه توصیه‌ی یکجانبه) به نمایندگان

نکته‌ی کلیدی: مرکز تحقیقات **بعد واقعیت (What is)** را تأمین می‌کند. تصمیم نهایی (What ought to be) با نمایندگان منتخب و مردم است.

۶.۳ واحد ارتباط مردمی و دموکراسی مستقیم (بازوی دموکراتیک)

بند ۲۴

به موازات بازوی تکنوکراتیک، واحد مستقل ارتباط مردمی و دموکراسی مستقیم تشکیل خواهد شد، زیر نظر مستقیم هیأت رئیسه‌ی مجلس.

۷.۳ اقدامات اولیه‌ی فوری

بند ۲۵ — ۱۰ فرمان اضطراری

مجلس مهستان در اولین هفته‌ی تشکیل، ۱۰ فرمان اضطراری صادر می‌کند:

۱. آزادی فوری تمامی زندانیان سیاسی
۲. رفع کامل فیلترینگ و سانسور اینترنتی
۳. تعلیق قوانین حجاب اجباری و سایر قوانین تبعیض‌آمیز علیه زنان
۴. حق تجمع و تظاهرات مسالمت‌آمیز بدون مجوز

۵. برقراری آزادی مطبوعات و لغو تمام محدودیت‌های رسانه‌ای
۶. توقف اعدام‌ها تا برپایی دادگاه‌های عادلانه
۷. ممنوعیت شکنجه و بدرفتاری با بازداشت‌شدگان
۸. انحلال گشت ارشاد و نهادهای سرکوب مشابه
۹. آزادی فعالیت احزاب و تشکل‌های مدنی بدون مجوز
۱۰. لغو قوانین تبعیض‌آمیز علیه اقلیت‌های قومی و مذهبی

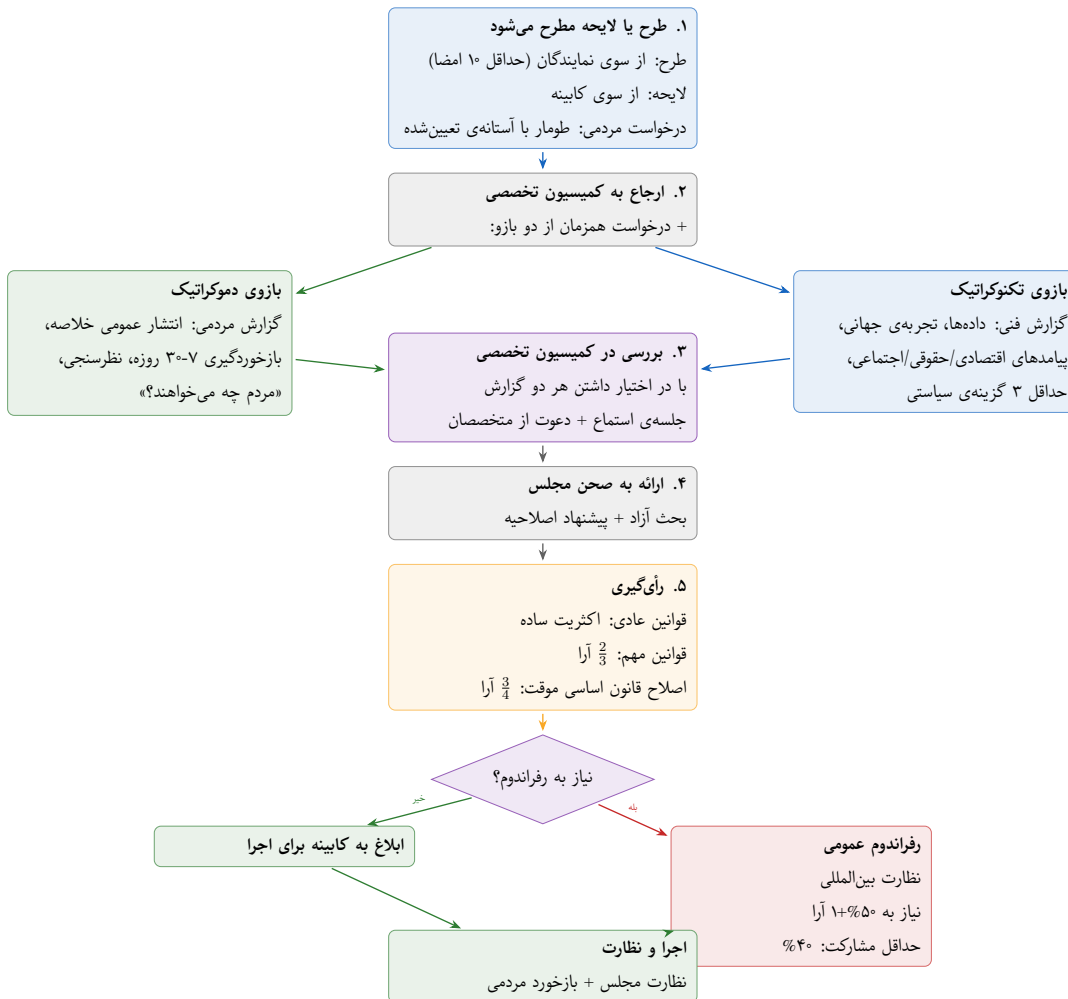
۸.۳ اولویت‌بندی قانون‌گذاری

زمان‌بندی	اقدامات قانون‌گذاری
فوری — هفته‌ی ۱-۲	قانون آزادی مطبوعات؛ قانون احزاب؛ قانون تظاهرات؛ شفافیت مالی مقامات؛ لغو قوانین تبعیض علیه زنان
اولویت بالا — هفته‌ی ۲-۴	قانون بحران اقتصادی؛ حقوق اقلیت‌ها و زبان مادری؛ حفاظت از داده‌های شخصی
اولویت متوسط — هفته‌ی ۴-۸	قانون عدالت انتقالی؛ کمیسیون حقیقت‌یابی؛ قانون SSR؛ استقلال قضایی؛ استقلال بانک مرکزی
اولویت عادی — هفته‌ی ۸-۱۴	محیط زیست؛ اصلاح آموزش؛ خصوصی‌سازی شفاف؛ مجلس مؤسسان؛ الحاق به کنوانسیون‌های بین‌المللی

۹.۳ فرایند تقنینی – ترکیب تخصص و دموکراسی مستقیم

بند ۲۶

فرایند تصویب هر قانون در مجلس مهستان از الگوی زیر پیروی می‌کند:

۱۰.۳ موارد الزامی فراندوم

بند ۲۷

موارد زیر الزاماً نیاز به فراندوم عمومی خواهند داشت:

- تصویب قانون اساسی موقت
- تصویب قانون اساسی نهایی
- تعیین نوع حکومت (جمهوری/مشروطه)

- تعیین ساختار حکمرانی (متمرکز/فدرال/خودمختار)
- الحاق یا واگذاری سرزمینی
- هر موضوعی که مجلس مهستان با رأی $\frac{2}{3}$ آن را «سرنوشت ساز» تشخیص دهد
- هر موضوعی که به آستانه‌ی [X] امضای مردمی برسد (عدد دقیق توسط مجلس مهستان تعیین می‌شود)

۱۱.۳ سازوکارهای نظارت و پاسخ‌گویی

بند ۳۰ – عزل نماینده

در صورت عدم رضایت مردم یک منطقه از نماینده‌ی خود، با جمع‌آوری ۴۰٪ از آرای مأخوذه در آن حوزه‌ی انتخاباتی در دور قبل (نه ۴۰٪ از واجدین شرایط)، نماینده عزل و فرد بعدی در فهرست جایگزین خواهد شد. نظارت بر جمع‌آوری امضا به عهده‌ی هیأت مستقل نظارت بر انتخابات است.

بند ۳۱

در صورت فوت یا عدم توانایی مشارکت هر نماینده، فرد بعدی در فهرست از همان ناحیه جایگزین خواهد شد.

بند ۳۲ – مدت و تمدید مجلس مهستان

مجلس مهستان در اصل نمی‌تواند بیش از دو سال ادامه داشته باشد. ۲ ماه قبل از اتمام دو سال، رأی‌گیری درباره‌ی تمدید یا خاتمه صورت می‌گیرد:

- اگر فرایند گذار به پایان رسیده: مجلس منحل و قدرت منتقل می‌شود.
- اگر فرایند در جریان است: مجلس می‌تواند با رأی $\frac{2}{3}$ نمایندگان، دوره‌ی خود را برای حداکثر یک بار و به مدت حداکثر ۶ ماه تمدید کند.

رأی‌گیری درباره‌ی تمدید دوره می‌تواند با رفراندوم‌های دیگری که در همان مقطع برنامه‌ریزی شده ترکیب شود تا هزینه‌های اجرایی کاهش یابد.

بند ۳۳

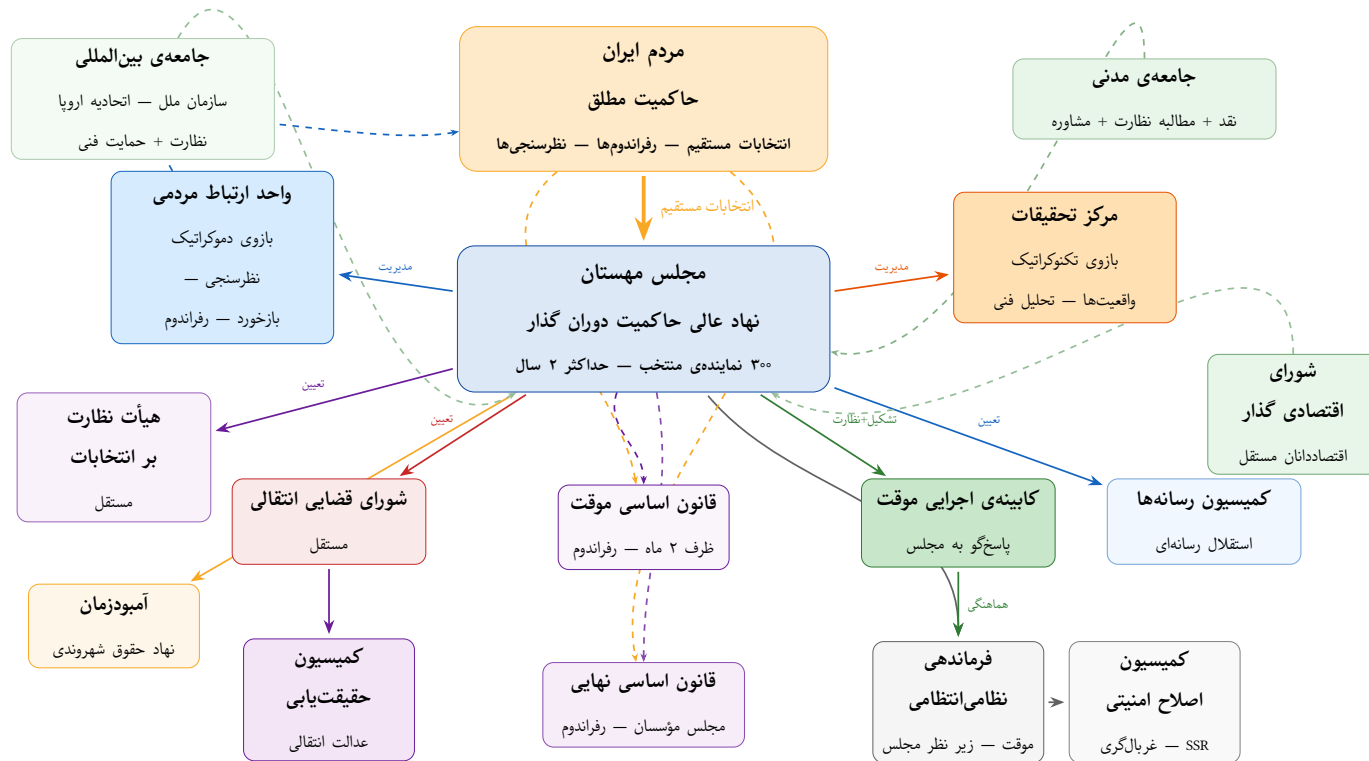
مجلس مهستان پس از اجرای قانون اساسی موقت، پیش‌نویس قانون اساسی نهایی را از یکی از دو طریق تدوین می‌کند:

- گزینه‌ی الف: تشکیل مجلس مؤسسان مستقل (انتخابات جداگانه)
 - گزینه‌ی ب: تفویض مأموریت به کمیسیون ویژه‌ی درون مجلس + مشاوره‌ی عمومی گسترده
- در هر دو حالت، قانون اساسی نهایی ملزم به رعایت اصول غیرقابل نقض مندرج در قانون اساسی موقت بوده و الزاماً از طریق رفراندوم عمومی تصویب خواهد شد.

بند ۳۴ — حل اختلاف بین نهادی

در صورت بروز اختلاف جدی بین نهادهای دوران گذار، هیأت میانجی‌گری متشکل از ۵ شخصیت مورد احترام ملی (پیشنهادی جامعه‌ی مدنی و مصوب مجلس) وارد عمل خواهد شد. در صورت عدم حل اختلاف، موضوع به رفراندوم گذاشته خواهد شد.

نمودار جامع ساختار نهادی

اصول بنیادین غیرقابل نقض

این اصول خطوط قرمزی هستند که هیچ نهادی، حتی مجلس مهستان، حق تعلیق یا نقض آن‌ها را ندارد:

۱. حاکمیت ملی: قدرت از مردم و برای مردم
۲. جدایی دین از دولت: دولت در قبال تمام ادیان و مکاتب بی طرف است
۳. برابری همه‌ی شهروندان: صرف نظر از جنسیت، قومیت، مذهب و عقیده
۴. آزادی‌های بنیادین: آزادی بیان، مطبوعات، تجمع، تشکل، عقیده و مذهب
۵. ممنوعیت مطلق شکنجه: شکنجه و مجازات‌های خشن تحت هیچ شرایطی مجاز نیست
۶. حق دادرسی عادلانه: حق وکیل، محاکمه‌ی علنی، فرض بی‌گناهی و حق تجدیدنظر
۷. حقوق اقلیت‌ها: حقوق قومی، زبانی و مذهبی؛ حق آموزش به زبان مادری
۸. حقوق زنان: برابری کامل حقوقی، اجتماعی و اقتصادی
۹. استقلال قضایی: مستقل از قوای مجریه و مقننه
۱۰. تمامیت ارضی: ساختار حکمرانی از طریق فراندوم تعیین می‌شود
۱۱. حاکمیت قانون: هیچ فرد یا نهادی بالاتر از قانون نیست
۱۲. عدالت نه انتقام: عدالت از طریق سازوکارهای قانونی
۱۳. آزادی اطلاعات: ممنوعیت سانسور و فیلترینگ
۱۴. تعهد به صلح: حل مسالمت‌آمیز اختلافات بین‌المللی

سازوکار تضمین اصول غیرقابل نقض

در فاز اول گذار، ضمانت اجرایی این اصول عمدتاً بر اراده و خواست مردم استوار است که همین اصول را در فراندوم قانون اساسی موقت تأیید کرده‌اند.

پیشنهاد می‌شود نهادهای مردم‌نهاد ناظر برای پایش مستمر این اصول تشکیل شوند:

- گزارش‌دهی شفاف به مردم درباره‌ی هر مورد احتمالی نقض
- نقادی علنی و مستند از تصمیمات نهادهای گذار

• سنجش عملکرد مجلس مهستان و کابینه در قبال هر یک از ۱۴ اصل

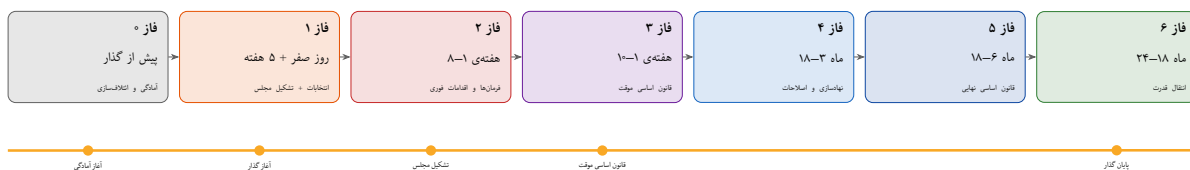
در قانون اساسی نهایی، یک دادگاه قانون اساسی مستقل با صلاحیت ابطال قوانین مغایر با اصول بنیادین
پیش بینی خواهد شد.

خط زمانی جامع گذار

یادداشت: زمان بندی نسبی

این سند در اسفند ۱۴۰۴ (فوریه ۲۰۲۶) تدوین شده است. تمام زمان بندی ها نسبی هستند و از روز صفر (آغاز رسمی گذار) محاسبه می شوند. تاریخ دقیق آغاز گذار از پیش قابل تعیین نیست.

فاز	زمان بندی	اقدامات اصلی
فاز ۰	پیش از گذار	آمادگی، تدوین پیش نویس ها، ائتلاف سازی، زیرساخت فنی رأی گیری
فاز ۱	روز صفر تا هفته ۵	انتخابات مجلس مهستان؛ تشکیل رسمی مجلس
فاز ۲	هفته ۱-۸	۱۰ فرمان اضطراری؛ تشکیل کابینه و رأی اعتماد؛ مصوبات فوری
فاز ۳	هفته ۱-۱۰	تدوین قانون اساسی موقت؛ رأی مجلس (۲/۳)؛ فراندوم عمومی
فاز ۴	ماه ۳-۱۸	نهادسازی؛ عدالت انتقالی؛ SSR؛ اصلاحات اقتصادی
فاز ۵	ماه ۶-۱۸	تدوین قانون اساسی نهایی؛ مشاوره ی گسترده؛ فراندوم نهایی
فاز ۶	ماه ۱۸-۲۴ (+۶)	انتخابات بر اساس قانون اساسی نهایی؛ انتقال رسمی قدرت

فراخوان

از همه‌ی ایرانیان آزادیخواه دعوت می‌کنیم:

به جریان‌ها، احزاب و ائتلاف‌ها

از هم‌اکنون پیش‌نویس قانون اساسی موقت پیشنهادی خود را تدوین و منتشر کنید.

به هر شهروند

مطالعه کنید، بحث کنید، مشارکت کنید. نقد سازنده‌ی این طرح و هر طرح دیگری حق و وظیفه‌ی شماست.

به متخصصان

دانش و تجربه‌ی خود را در خدمت طراحی نهادی گذار بگذارید.

به فعالان حقوق بشر

مستندسازی را از هم‌اکنون ادامه دهید. این اسناد، مبنای عدالت انتقالی فردا خواهند بود.

این بیانیه دعوتی است برای اندیشیدن، تکمیل و چکش‌کاری. سند زنده‌ای است که با مشارکت همگان بهتر خواهد شد. تصمیم نهایی درباره‌ی آینده‌ی ایران فقط و فقط با مردم ایران است.

بخش دوم

ضمائم و گسترش

پیوست نخست: مدیریت خلأ پیش از تشکیل مجلس مهستان

چرا این پیوست؟

یکی از خطرناک‌ترین لحظات هر گذار دموکراتیک، فاصله‌ی میان سقوط نظام پیشین و تشکیل اولین نهاد منتخب است. این فاصله — که می‌تواند ۴ تا ۸ هفته به طول بینجامد — در صورت مدیریت نادرست می‌تواند به خلأ قدرت، هرج و مرج، یا مصادره‌ی فرایند توسط یک جریان خاص منجر شود.

تجربه‌ی مصر (۲۰۱۱)، لیبی (۲۰۱۱) و یمن نشان می‌دهد که نبود پاسخ آماده برای این فاصله، هزینه‌ای گاه غیرقابل جبران دارد.

۱.۷ مدل پیشنهادی: شورای هماهنگی گذار

تعریف: یک نهاد موقت، کوچک، و با مأموریت محدود که تنها برای مدیریت این فاصله تشکیل می‌شود و پس از تشکیل مجلس مهستان، بلافاصله منحل می‌گردد.

۲.۷ اصول تشکیل شورای هماهنگی گذار

اصل اول — اتحاد و هماهنگی شرط ورود است

شناخته‌شده‌ترین چهره‌های اپوزیسیون تنها در صورتی می‌توانند این نقش را بر عهده بگیرند که با یکدیگر به توافق رسیده باشند. جریانی که از همکاری سرباز زند یا ادعای انحصار داشته باشد، از ورود به این شورا محروم خواهد بود.

اصل دوم — نمایندگی متنوع

ترکیب شورا باید طیف وسیعی از جریان‌های سیاسی، قومی، و جغرافیایی را دربر بگیرد. حضور نمایندگان زنان، اقلیت‌های قومی، و جوانان الزامی است.

اصل سوم — شفافیت کامل

تمام جلسات و تصمیمات شورا علنی است. هیچ تصمیمی با اکثریت کمتر از $\frac{2}{3}$ اعضا اتخاذ نمی‌شود.

اصل چهارم — محدودیت مأموریت

شورا هیچ صلاحیتی فراتر از «اداره‌ی ضروریات» و «برگزاری انتخابات» ندارد.

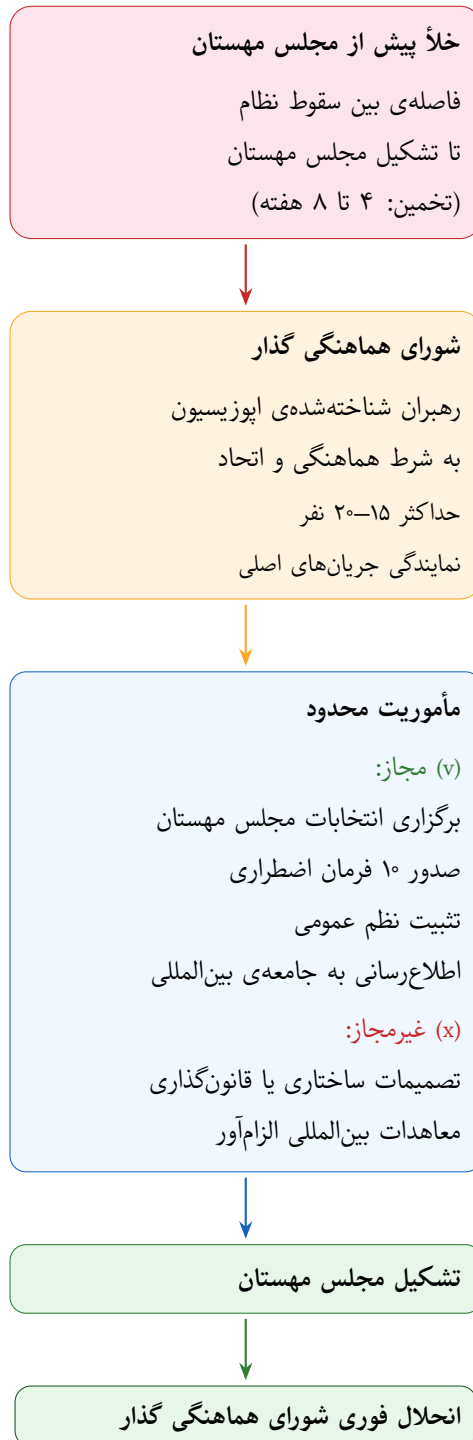
اصل پنجم — نظارت بین‌المللی

از همان روز اول، ناظران بین‌المللی (سازمان ملل، اتحادیه اروپا، OSCE) دعوت می‌شوند تا بر کار شورا نظارت کنند.

فراخوان به جریان‌های اپوزیسیون

آمادگی برای این فاز باید از هم‌اکنون آغاز شود. هر جریانی که می‌خواهد نقشی در مدیریت این مرحله داشته باشد، باید:

۱. نماینده‌ی مشخص برای مذاکره با سایر جریان‌ها معرفی کند
۲. خطوط قرمز و نقاط توافق خود را صریحاً اعلام کند
۳. پیش‌نویس توافق‌نامه‌ی همکاری را آماده کند
۴. درباره‌ی ترکیب شورا و آیین‌نامه‌ی تصمیم‌گیری از هم‌اکنون مذاکره کند

ضمیمه‌ی الف: تحلیل تطبیقی گذارهای دموکراتیک

۳.۷ الگوهای موفق

کشور	دوره	عوامل موفقیت	درس برای ایران
آفریقای جنوبی	۱۹۹۴-۱۹۹۶	مذاکرات CODESA؛ دو قانون اساسی؛ مشاوره‌ی ۲ میلیون نفری	مدل دو قانون اساسی قابل اجرا در ایران است
اسپانیا	۱۹۷۵-۱۹۷۸	پیمان مونکلو؛ اجماع نخبگان؛ تصویب قانون اساسی با ۸۸٪ آرا	اجماع نخبگان حتی با رقیبان ایدئولوژیک
لهستان	۱۹۸۹	مذاکرات میزگرد؛ انتخابات تدریجی؛ حفظ نهادها	«اصلاح نه تخریب» جواب داد
شیلی	۱۹۸۸-۱۹۹۰	رفراندوم مسالمت‌آمیز؛ حفظ ارتش در چارچوب	عبور از دیکتاتور بدون جنگ داخلی

۴.۷ ضد الگوها (از چه باید پرهیز کرد)

کشور	اشتباه کلیدی	پیامد	هشدار برای ایران
عراق	انحلال کامل ارتش و حزب بعث	فروپاشی نهادها؛ شکل‌گیری ISIS	حفظ ساختارهای غیرایدئولوژیک ضروری است
لیبی	نبود توافق پیش از سقوط قذافی	جنگ داخلی؛ تجزیه	برنامه‌ریزی پیشین برای مرحله‌ی گذار
مصر	ارتش سیاست‌مداران را گرفت	بازگشت اقتدارگرایی با ظاهر دموکراتیک	نظامی‌ها نباید رهبری سیاسی گذار را بگیرند

۵.۷ تحلیل تفصیلی: موردهای کلیدی

۱.۵.۷ الف-۱. تونس (۲۰۱۱-۲۰۱۴): نزدیک‌ترین الگو

تونس موفق‌ترین نمونه‌ی گذار دموکراتیک در خاورمیانه و شمال آفریقا محسوب می‌شود.

شباهت‌ها با طرح پیشنهادی

- انتخاب مجلس مؤسسان ملی (Assemblée nationale constituante) در اکتبر ۲۰۱۱ به‌عنوان نهاد محوری گذار
- این مجلس هم وظیفه‌ی قانون‌گذاری موقت و هم تدوین قانون اساسی را بر عهده داشت
- تشکیل دولت تکنوکرات تحت نظارت مجلس
- استفاده از ائتلاف سه‌جانبه (ترویکا) برای مدیریت تکثرگرایانه

دروس آموخته

- بحران ۲۰۱۳: «چهارگانه‌ی گفتگوی ملی» (شامل اتحادیه‌ی کارگری UGTT، اتحادیه‌ی کارفرمایان، کانون وکلا و جامعه حقوق بشر) از سقوط فرایند جلوگیری کرد. درس: نهادهای میانجی‌گر غیردولتی حیاتی‌اند.
 - تأخیر در تدوین قانون اساسی (سه سال به جای یک سال): واقع‌بینی در زمان‌بندی ضروری است.
 - عدم رسیدگی کافی به اصلاحات اقتصادی و بخش امنیتی، زمینه‌ی بازگشت استبداد را فراهم کرد (۲۰۲۱).
- پیشنهاد: مجلس مهستان باید از همان ابتدا کمیسیون مستقل اصلاحات اقتصادی و کمیسیون اصلاح بخش امنیتی را تشکیل دهد. نهادهای مستقل جامعه‌ی مدنی باید نقش رسمی مشورتی و نظارتی داشته باشند.

۲.۵.۷ الف-۲. آفریقای جنوبی (۱۹۹۰-۱۹۹۶): مدل عدالت انتقالی

فرایند گذار

- مذاکرات کادسا (CODESA I & II) — ۱۹۹۱-۱۹۹۲
- مجمع مذاکره‌ی چندحزبی (MPNF) — ۱۹۹۳
- شورای اجرایی انتقالی (TEC) — نظارت بر انتخابات ۱۹۹۴
- قانون اساسی موقت ← انتخابات ← مجلس مؤسسان ← قانون اساسی نهایی (۱۹۹۶)
- کمیسیون حقیقت و آشتی (TRC) به ریاست دزموند توتو

- مدل دو مرحله‌ای قانون اساسی (موقت + نهایی) بسیار مؤثر بود.
 - کمیسیون حقیقت و آشتی با عفو مشروط (در ازای اعتراف کامل)، مسیر میانه‌ای بین انتقام و فراموشی ایجاد کرد.
 - ضمانت‌های حقوق اقلیت‌ها در قانون اساسی موقت، ترس اقلیت سفیدپوست را کاهش داد.
- پیشنهاد: یک منشور اصول بنیادین غیرقابل نقض باید پیش از انتخابات مجلس مهستان تدوین شود.

۳.۵.۷ الف-۳. اسپانیا (۱۹۷۵-۱۹۸۲): مدل گذار تدریجی

ویژگی‌های کلیدی

- گذار مذاکره‌شده و تدریجی پس از مرگ فرانکو
- پیمان‌های مونکلوآ (۱۹۷۷) — توافق اقتصادی اجتماعی بین احزاب، کارگران و کارفرمایان
- تصویب قانون اساسی ۱۹۷۸ در رفراندوم با ۸۸٪ آرا

درس کلیدی

قانون فراموشی (Pacto del Olvido) اگرچه در کوتاه‌مدت ثبات آورد، در بلندمدت مشکل‌ساز شد. درس: عدالت انتقالی را نمی‌توان به‌طور کامل نادیده گرفت. کودتای نافرجام ۱۹۸۱ نشان داد که اصلاح بخش نظامی از همان ابتدا حیاتی است.

۴.۵.۷ الف-۴. لهستان (۱۹۸۹): مدل میز مذاکره

ویژگی‌های کلیدی

- مذاکرات میزگرد بین جنبش همبستگی (Solidarność) و حکومت کمونیست
 - انتخابات نیمه‌آزاد ژوئن ۱۹۸۹ — دولت ائتلافی به رهبری مازوویتسکی
 - سیاست «خط ضخیم» مازوویتسکی: جدایی از گذشته بدون انتقام‌جویی
- پیشنهاد: برنامه‌ی اقتصادی دوران گذار باید تدریجی و با شبکه‌ی ایمنی اجتماعی همراه باشد. شوک درمانی اقتصادی می‌تواند مشروعیت دموکراسی نوپا را تضعیف کند.

ویژگی‌ها و درس کلیدی

- رفراندوم ۱۹۸۸: «نه» به پینوشه — ائتلاف احزاب (Concertación) — ۱۷ حزب با ایدئولوژی‌های متفاوت
- توانایی جریان‌های مختلف برای کنار گذاشتن اختلافات و تشکیل ائتلاف فراگیر، عامل اصلی موفقیت بود
- فرایند عدالت انتقالی تدریجی بود — کمیسیون حقیقت (گزارش رتیگ ۱۹۹۱) ابتدا فقط حقیقت‌یابی کرد

۶.۵.۷ الف-۶. نمونه‌های ناموفق — درس‌های منفی

کشور	مشکل اصلی	درس برای ایران
لیبی (۲۰۱۱-)	عدم وجود نهاد محوری مورد توافق؛ شوراهای رقیب؛ مداخله‌ی خارجی	نهاد واحد گذار با مشروعیت انتخاباتی ضروری است
مصر (۲۰۱۱-) (۲۰۱۳)	ارتش به‌عنوان «ضامن» گذار؛ تقابل اسلامگرا-سکولار	استقلال نهاد گذار از نیروهای نظامی و جلوگیری از دوقطبی‌سازی
عراق (۲۰۰۳-)	اشغال خارجی؛ سیستم محاصره‌ای؛ انحلال ارتش	عدم انحلال کامل نهادهای اداری نظامی؛ اصلاح به‌جای تخریب
یمن (۲۰۱۱-)	گذار مصنوعی و ظاهری؛ مذاکره‌ی بدون مشارکت عمومی	مشارکت واقعی مردم از طریق انتخابات

۷.۵.۷ الف-۷. جدول مقایسه‌ای جامع

معیار	تونس	آفریقای جنوبی	اسپانیا	لهستان	طرح مهستان
نهاد محوری	مجلس مؤسسان منتخب	شورای اجرایی انتقالی + مجلس مؤسسان	پارلمان منتخب	دولت ائتلافی	مجلس مهستان منتخب
مدت گذار	۳ سال	۶ سال	۳ سال	۲ سال	حداکثر ۲ سال
سیستم انتخاباتی	فهرستی نسبی	فهرستی نسبی	منطقه‌ای نسبی	مختلط	فهرستی ترکیبی
عدالت انتقالی	IVD (۲۰۱۴)	TRC (۱۹۹۵)	قانون فراموشی (ناقص)	«خط ضخیم»	پیش‌بینی شده در طرح
نقش نظامیان	حامی گذار	مذاکره‌شده	چالش برانگیز	زیر نظر دولت	تحت نظارت مجلس
قانون اساسی	مجلس مؤسسان + رفراندوم	دو مرحله‌ای	رفراندوم	اجماع + رفراندوم	تدوین + رفراندوم
نتیجه	بازگشت استبداد (۲۰۲۱)	دموکراسی پایدار	دموکراسی پایدار	دموکراسی (چالش)	هدف: دموکراسی پایدار (با)

ضمیمه ی ب: جدول زمانی پیشنهادی اجرا

تمام زمان بندی های زیر نسبی هستند. «هفته ی ۱» یعنی هفته ی اول پس از روز صفر (آغاز رسمی گذار). مجلس مهستان می تواند این جدول را بر اساس شرایط واقعی تعدیل کند.

فاز صفر: آمادگی (پیش از گذار)

زمان	اقدام
مستمر	شکل گیری خودجوش جریان ها و فهرست ها
مستمر	تبلیغات، معرفی کاندهاها و ائتلاف سازی
مستمر	طراحی زیرساخت های فنی رأی گیری (بستر دیجیتال)
مستمر	تدوین منشور اصول بنیادین غیرقابل نقض
مستمر	تهیه ی فهرست قوانین فوری (تعلیق/الغای فوری)

فاز یک: تثبیت اولیه (هفته ی ۱-۴)

هفته	اقدام
۱	اعلام رسمی آغاز دوره ی گذار؛ انتصاب مدیران موقت فرمانداری ها
۲-۱	آغاز ثبت نام رسمی نامزدها و فهرست ها
۲-۱	تشکیل ستاد مرکزی انتخابات با مشارکت ناظران بین المللی
۳-۲	دوره ی تبلیغات رسمی
۴-۳	دعوت از ناظران بین المللی (سازمان ملل، اتحادیه اروپا)

فاز دو: انتخابات و تشکیل مجلس (هفته‌ی ۴-۸)

هفته	اقدام
۵-۴	برگزاری انتخابات مجلس مهستان
۶-۵	شمارش آرا و تأیید نتایج
۶	تشکیل رسمی مجلس مهستان
۷-۶	انتخاب هیأت رئیسه و تعیین کمیسیون‌ها
۸-۷	تشکیل کابینه‌ی اجرایی و رأی اعتماد

ضمیمه‌ی ج: تحلیل ریسک و راهکارهای مقابله

۶.۷ جدول ریسک‌های اصلی

#	ریسک	احتمال	شدت	راهکار پیشنهادی
۱	خلأ امنیتی پس از سقوط نظام	بالا	بسیار بالا	تشکیل فوری شورای امنیتی موقت؛ حفظ ساختار پایه‌ای نیروهای انتظامی با رهبری جدید؛ کمک‌خواهی از نهادهای بین‌المللی
۲	تجزیه‌طلبی درگیری‌های قومی	متوسط	بسیار بالا	تضمین حقوق قومی و زبانی در منشور؛ کرسی‌های تضمینی در مجلس؛ فدرالیسم به‌عنوان گزینه
۳	بازگشت اقتدارگرایی (کودتا)	متوسط	بسیار بالا	نظارت مجلس بر نیروهای نظامی؛ پراکنده‌سازی قدرت نظامی؛ حمایت بین‌المللی
۴	بحران اقتصادی حاد	بالا	بالا	تشکیل فوری تیم مدیریت بحران؛ درخواست کمک از WB/IMF؛ تثبیت ارزی
۵	مداخله‌ی خارجی	متوسط	بالا	دیپلماسی فعال و متنوع؛ عدم وابستگی به یک قدرت؛ شفافیت در روابط خارجی
۶	اختلاف درون مجلس و بن‌بست سیاسی	بالا	متوسط	سازوکارهای حل اختلاف (میانجی‌گری)؛ نقش ناظران جامعه‌ی مدنی
۷	مصادره‌ی توسط یک جریان جنبش	متوسط	بالا	سیستم فهرستی نسبی؛ آستانه‌ی بالای تغییر قوانین (۷۵٪)؛ منشور غیرقابل نقض
۸	خشونت انتقام‌جویانه	بالا	بالا	قانون عدالت انتقالی فوری؛ محاکم قانونی؛ کمپین‌های ملی آشتی
۹	تقلب در انتخابات	پایین (با نظارت)	متوسط	ناظران بین‌المللی؛ بستر دیجیتال شفاف
۱۰	فساد در نهادهای جدید	متوسط	متوسط	واحد بازرسی مستقل؛ شفافیت مالی نمایندگان؛ نظارت رسانه‌ای

سناریو ۱ – عدم تشکیل ائتلاف در مجلس

- فعال‌سازی سازوکار بند ۱۱ (رای‌گیری فردی برای هر پست)
- میانجی‌گری توسط شخصیت‌های مورد احترام ملی
- در صورت عدم موفقیت: رای‌گیری مجدد ظرف ۶۰ روز

سناریو ۲ – تلاش نظامی برای کودتا

- فراخوان فوری مقاومت مدنی از سوی مجلس
- فعال‌سازی پروتکل‌های بین‌المللی (بیانیه‌ی محکومیت، تحریم)
- جان‌نشین فرمانده به‌عنوان فرمانده‌ی قانونی شناخته می‌شود

سناریو ۳ – بحران اقتصادی حاد

- تشکیل کمیته‌ی بحران اقتصادی با اختیارات ویژه
- درخواست کمک اضطراری از صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی
- اجرای برنامه‌ی یارانه‌ی مستقیم به شهروندان

ضمیمه ۵: حکمرانی اقتصادی در دوران گذار

۸.۷ اصول راهنما

تجربه‌ی جهانی نشان می‌دهد که بحران اقتصادی بزرگ‌ترین تهدید برای دموکراسی‌های نوپاست. مردمی که گرسنه‌اند و کاری ندارند، به دموکراسی بی‌اعتماد می‌شوند. دموکراسی‌های موفق (اسپانیا، لهستان، کره‌ی جنوبی) همه از ثبات اقتصادی نسبی در دوران گذار برخوردار بودند.

۱. تثبیت اقتصادی مقدم بر اصلاحات ساختاری است
۲. شبکه‌ی ایمنی اجتماعی باید از همان روز اول فعال باشد
۳. شفافیت در دارایی‌های عمومی و بودجه‌ی دولت ضروری است
۴. استفاده از تخصص اقتصاددانان ایرانی داخل و خارج

۹.۷ اقدامات فوری (۱۰۰ روز اول)

اولویت	اقدام
فوری	حسابرسی فوری بانک مرکزی و صندوق توسعه‌ی ملی
فوری	تثبیت نرخ ارز و جلوگیری از فرار سرمایه
فوری	ادامه‌ی پرداخت حقوق کارمندان دولت و بازنشستگان
بالا	مذاکره با نهادهای مالی بین‌المللی برای بسته‌ی حمایتی
بالا	آزادسازی دارایی‌های مسدودشده (پس از رفع تحریم‌ها)
متوسط	رسیدگی به دارایی‌های غیرقانونی بنیادها و نهادهای حکومتی

۱۰.۷ اقدامات میان‌مدت (۱۰۰ روز تا ۲ سال)

- بازسازی شفاف بودجه‌ی ملی
- اصلاح تدریجی نظام یارانه‌ای با حمایت هدفمند از اقشار آسیب‌پذیر
- بازنگاری قراردادهای نفتی و بین‌المللی
- آغاز خصوصی‌سازی شفاف نهادهای اقتصادی وابسته به حکومت (سپاه، بنیادها)
- ایجاد فضای جذب سرمایه‌گذاری خارجی

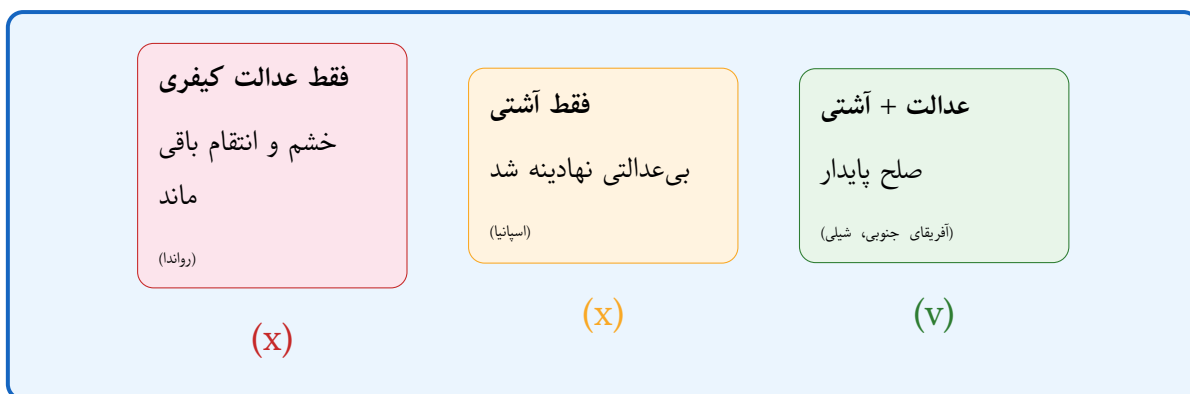
درس از لهستان: برنامه‌ی اقتصادی دوران گذار باید تدریجی و با شبکه‌ی ایمنی اجتماعی همراه باشد. شوک درمانی اقتصادی (الگوی لهستان) می‌تواند در بلندمدت مؤثر باشد اما در کوتاه‌مدت درد اجتماعی شدیدی ایجاد می‌کند که ممکن است مشروعیت دموکراسی نوپا را تضعیف کند. ایران باید مسیری میانه را بییماید: اصلاحات اقتصادی ضروری، اما با سرعتی که مردم بتوانند تحمل کنند.

ضمیمه ۵: چارچوب عدالت انتقالی

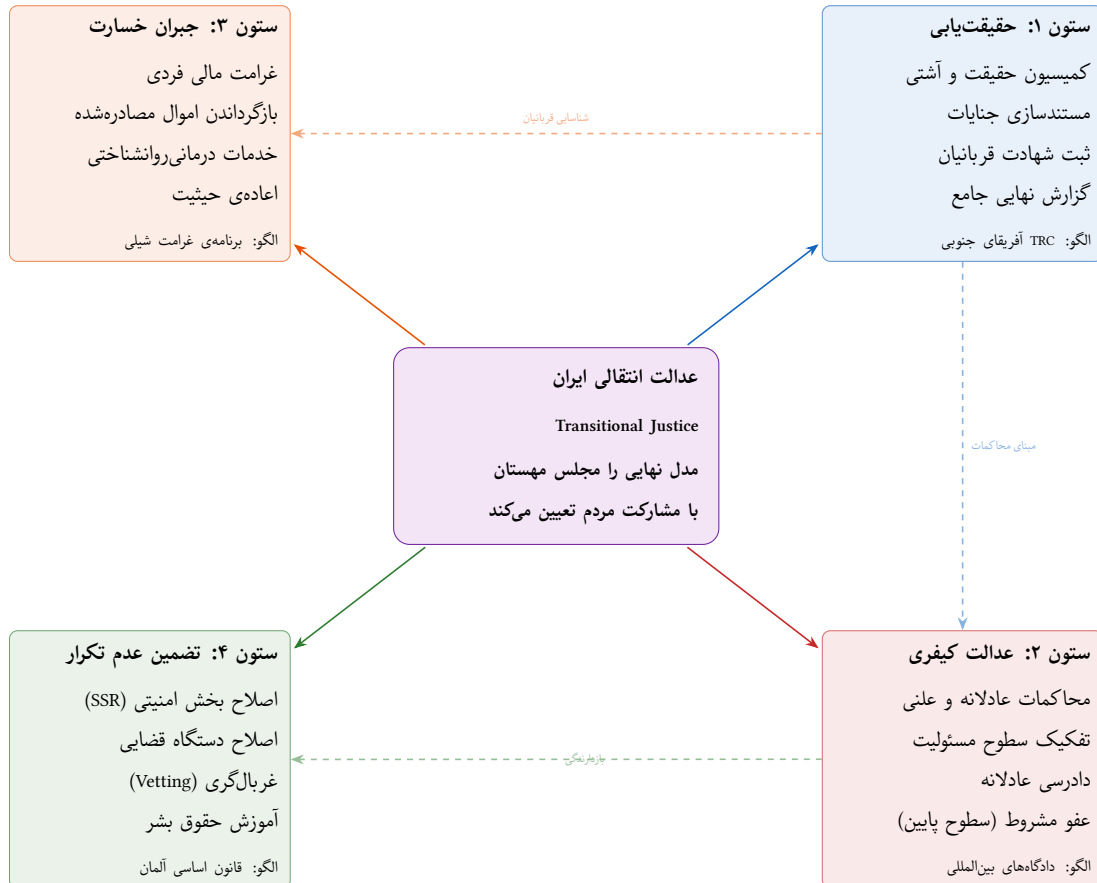
۱۱.۷ مقایسه‌ی مدل‌های عدالت انتقالی

کشور	مدل	نقاط قوت	نتیجه
آفریقای جنوبی	TRC (۱۹۹۵-۲۰۰۲)	عفو مشروط + حقیقت‌یابی	آشتی نسبی؛ دموکراسی پایدار
شیلی	تدریجی	CONADEP؛ غرامت؛ موزه‌ی حافظه	الگوی موفق محاکمات
آرژانتین	عدالت‌محور	CONADEP؛ محاکمات گسترده	الگوی محاکمات جنایی
اسپانیا	پیمان فراموشی	ثبات سیاسی کوتاه‌مدت	زخم‌های باز تاریخی
تونس	IVD (۲۰۱۴-۲۰۱۸)	کمیسیون حقیقت‌یابی	بازگشت استبداد (۲۰۲۱)

۱۲.۷ درس کلیدی

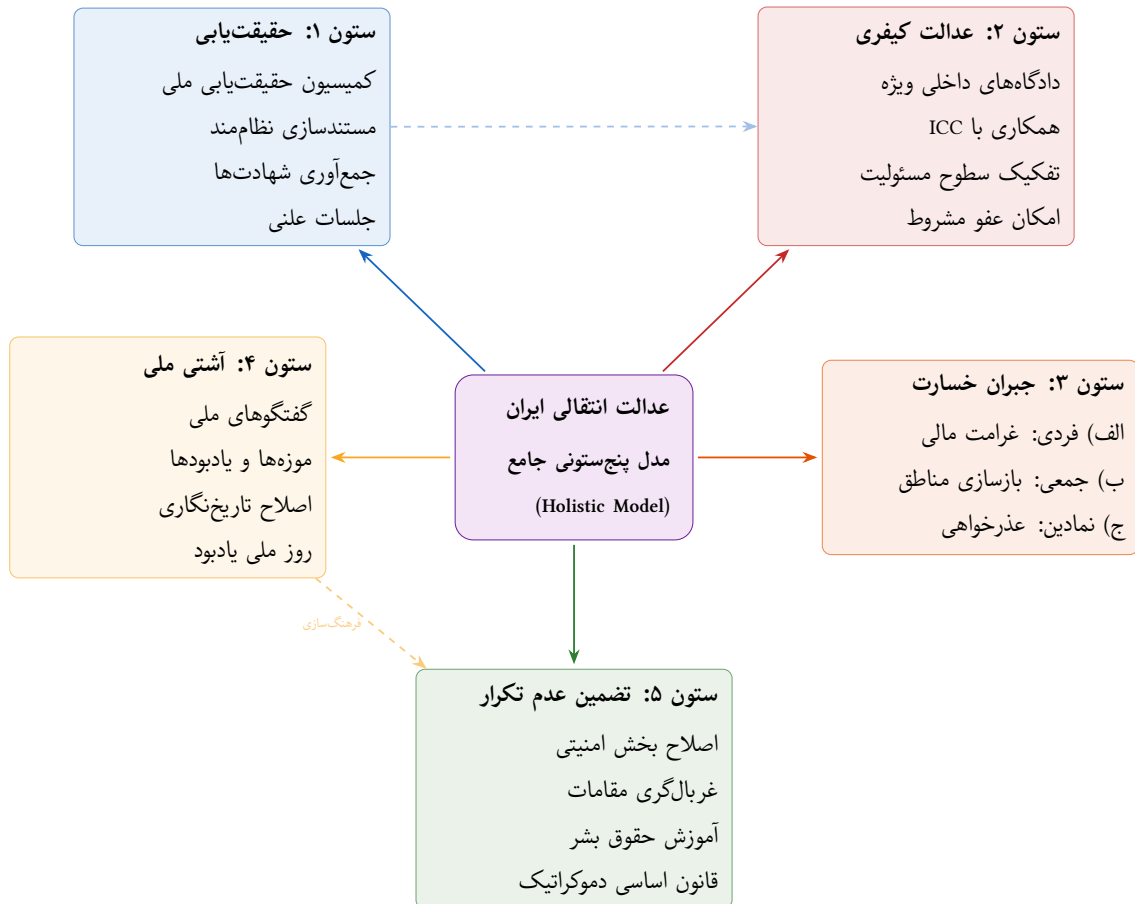

مدل چهارستونی، استاندارد مرجع سازمان ملل برای عدالت انتقالی است و در اکثر گذارهای دموکراتیک دهه‌های اخیر به کار رفته است.

مدل جامع (Holistic Model) — با ستون مستقل آشتی ملی

مدل پنج‌ستونی با افزودن «آشتی ملی و حافظه‌ی تاریخی» به‌عنوان ستون مستقل، بر بُعد اجتماعی‌فرهنگی تأکید بیشتری دارد. این مدل در کلمبیا، سیرالئون و تیمور شرقی اجرا شده است.

۱۵.۷ مقایسه‌ی دو مدل و کدام برای ایران

مدل ۵ ستونی (جامع)	مدل ۴ ستونی (سازمان ملل)	معیار
Pablo de Greiff؛ ICTJ؛ تجربه‌ی کلمبیا	UN Guidance Note (۲۰۱۰)	مرجع اصلی
۵	۴	تعداد ستون‌ها
ستون مستقل و برابر	زیرمجموعه‌ی سایر ستون‌ها	جایگاه آشتی
حقوقی قانونی + اجتماعی فرهنگی	حقوقی قانونی	تأکید اصلی
جوامع با شکاف‌های عمیق	جوامع با شکاف‌های کمتر	مناسب برای
جامعیت؛ توجه به بُعد فرهنگی	سادگی؛ اجماع بین‌المللی	مزیت اصلی
پیچیدگی بیشتر؛ منابع و زمان بیشتر	ممکن است بُعد اجتماعی نادیده گرفته شود	ضعف اصلی
مجلس مهستان بر اساس مشاوره‌ی عمومی و بررسی تجربه‌ی جهانی، یکی از این دو مدل (یا ترکیبی از آن‌ها) را انتخاب خواهد کرد.		پیشنهاد برای ایران

ضمیمه ی ک: سیستم انتخاباتی مجلس مهستان و آینده

۱۶.۷ مقایسه ی سیستم های انتخاباتی

معیار	FPTP (اکثریتی)	List PR (نسبی)	MMP (مختلط)	STV
نماینده گی منطقه ای	بالا	پایین	متوسط-بالا	متوسط
نماینده گی اقلیت ها	ضعیف	بالا	بالا	بالا
ثبات حکومتی	بالا	متوسط	متوسط-بالا	متوسط
پیچیده گی اجرایی	ساده	ساده	متوسط	پیچیده
مناسب برای گذار	متوسط	بالا	متوسط	پایین
پیشنهاد	—	مجلس مهستان	قانون اساسی نهایی	—

۱۷.۷ توجیه سیستم MMP برای آینده

چرا MMP برای قانون اساسی نهایی؟

سیستم MMP (مختلط موازی جبرانی — الگوی آلمانی با دو رأی) مزایای هر دو رویکرد را ترکیب می کند:

- رأی اول: رأی به نماینده ی حوزه ی محلی — نماینده گی منطقه ای قوی
- رأی دوم: رأی به فهرست حزبی ملی — جبران کننده و تضمین نسبیت

این سیستم در آلمان (بیش از ۷۰ سال)، نیوزیلند، اسکاتلند و چندین کشور دیگر با موفقیت اجرا شده است.

چرا نه برای مجلس مهستان؟ اجرای MMP نیازمند زیرساخت فنی بیشتر (ثبت احزاب، محاسبه ی جبرانی) و آموزش رأی دهندگان است که در هفته های اول گذار فراهم نیست. سیستم فهرستی نسبی تر برای اولین انتخابات پس از گذار مناسب تر است.

ضمیمه‌ی و: راهبرد تعامل بین‌المللی

۱۸.۷ نقش‌های بین‌المللی مورد نیاز

نهاد	نقش مورد انتظار
سازمان ملل (OHCHR)	نظارت بر انتخابات؛ کمک فنی در تدوین قانون اساسی؛ حمایت از عدالت انتقالی
اتحادیه اروپا	حمایت اقتصادی؛ مشاوره‌ی حقوقی و قضایی؛ مذاکرات تجاری
صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی	بسته‌ی حمایتی اقتصادی اضطراری؛ مشاوره‌ی اصلاحات مالی و بانکی
کمیسیون ونیز	مشاوره‌ی تخصصی حقوقی در تدوین قانون اساسی
IDEA بین‌المللی	کمک فنی در طراحی سیستم انتخاباتی
دیوان بین‌المللی کیفری (ICC)	همکاری در رسیدگی به جنایات علیه بشریت
دیاسپورای ایرانی	مشارکت در رأی‌گیری؛ سرمایه‌گذاری؛ انتقال دانش و تخصص

ضمیمه‌ی ز: مدل دو قانون اساسی

۱۹.۷ مقایسه‌ی قانون اساسی موقت و نهایی

معیار	قانون اساسی موقت	قانون اساسی نهایی
مرجع تدوین	کمیسیون ویژه‌ی مجلس مهستان	مجلس/کمیسیون مؤسسان منتخب
زمان تدوین	۶ تا ۸ هفته	۶ تا ۱۲ ماه
عمق و تفصیل	حداقلی و عملیاتی (۴۰-۶۰ اصل)	جامع (۱۵۰-۲۵۰ اصل)
تصویب در مجلس	$\frac{2}{3}$ آرای مجلس مهستان	$\frac{2}{3}$ آرای مجلس مؤسسان
رفراندوم	بله (۵۰٪+۱)	بله (۵۰٪+۱)
قابلیت تغییر	با رأی $\frac{2}{3}$ مجلس مهستان	فقط با رفراندوم یا فوق اکثریت $\frac{4}{5}$
مدت اعتبار	تا تصویب قانون اساسی نهایی (حداکثر ۲ سال)	دائمی
اهمیت	جلوگیری از خلأ حقوقی + سرعت	ساختار نهایی و دائمی کشور

ضمیمه ی ر: واژه‌نامه ی تخصصی

واژه	توضیح
گذار دموکراتیک	فرایند تبدیل از یک نظام اقتدارگرا به یک نظام دموکراتیک. شامل مرحله ی «آزادسازی» (کاهش سرکوب)، «گذار» (تثبیت نهادهای دموکراتیک) و «تحکیم» (عمیق شدن دموکراسی).
مجلس مهستان	نهاد اصلی گذار: مجلس منتخب مردم که مسئولیت هدایت فرایند گذار (قانون‌گذاری، نهادسازی، قانون اساسی) را بر عهده دارد.
قانون اساسی‌گرایی مرحله‌ای	مدلی که در آن یک قانون اساسی موقت (سریع، چارچوب‌ساز) و سپس یک قانون اساسی نهایی (جامع، دائمی) تدوین می‌شود. نمونه: آفریقای جنوبی (۱۹۹۴ و ۱۹۹۶).
SSR	Security Sector Reform: اصلاح بخش امنیتی؛ فرایند تحول نیروهای نظامی، پلیس و دستگاه اطلاعاتی از ابزار سرکوب به خدمتگزار قانون و مردم.
عدالت انتقالی	مجموعه‌ای از فرایندها و سازوکارها که جوامع پس از دوره‌ای از سرکوب یا درگیری برای پردازش گذشته به کار می‌برند؛ شامل حقیقت‌یابی، عدالت کیفری، جبران خسارت، و اصلاح نهادی.
MMP	Mixed Member Proportional: سیستم مختلط موازی جبرانی؛ هر رأی‌دهنده دو رأی دارد: یکی برای نماینده‌ی محلی و یکی برای فهرست حزبی؛ کرسی‌های جبرانی تضمین می‌کنند نتایج نهایی نسبی باشد.
بازوی تکنوکراتیک	مرکز تحقیقات مجلس مهستان؛ مسئول تهیه‌ی گزارش‌های فنی تخصصی و ارائه‌ی گزینه‌های سیاستی بدون توصیه‌ی یکجانبه.
بازوی دموکراتیک	واحد ارتباط مردمی و دموکراسی مستقیم؛ مسئول نظرسنجی، جلسات عمومی، مدیریت طومارها و پیوند مستقیم با مردم.
Vetting (غربال‌گری)	فرایند بررسی سوابق مقامات و نیروهای امنیتی برای شناسایی و کنار گذاشتن عواملان نقض حقوق بشر از مناصب عمومی.

واژه	توضیح
دیاسپورا	جمعیت ایرانیان مقیم خارج از کشور. این سند بر حق مشارکت دیاسپورا در انتخابات گذار تأکید دارد.

این سند نه یک فرمان است و نه یک پیمان‌نامه‌ی قطعی. دعوتی است برای گفتگو. طرح مجلس مهستان یک پیشنهاد است — چارچوبی که با مشارکت همگانی بهتر خواهد شد. هر نقد سازنده، هر پیشنهاد بهتر، و هر تجربه‌ی تاریخی که از قلم افتاده، این سند را غنی‌تر می‌کند.

**تصمیم نهایی درباره‌ی آینده‌ی ایران
فقط و فقط با مردم ایران است.**

آخرین ویرایش: اسفند ۱۴۰۴ / فوریه‌ی ۲۰۲۶ — نسخه‌ی ۰.۲

جزئیات بیشتر در کتاب پیشنهادی «شکوفایی: ایران از بحران تا بالندگی» ارائه خواهد شد.

منابع و مراجع

- لیپهارت، آرنند. *الگوهای دموکراسی: اشکال حکومت و عملکرد در ۳۶ کشور*. Patterns of Democracy. Yale University Press. Lijphart, Arend (1999).
- هانتینگتون، ساموئل. *The Third Wave: Democratization in the Late 20th Century*. Huntington, Samuel (1991).
- اودانل و اشمیتتر. *Transitions from Authoritarian Rule*. Johns Hopkins. O'Donnell & Schmitter (1986).
- پرزدیاز، ویکتور. *The Return of Civil Society: The Emergence of Democratic Spain*. Pérez-Díaz, Víctor (1993).
- کمیسیون ونیز. *Rule of Law Checklist*. Council of Europe. Venice Commission (2014).
- کمیسیون حقیقت و آشتی آفریقای جنوبی. *Final Report, Volumes 1-7*. Truth and Reconciliation Commission of South Africa (2003).
- ایدئا بین‌المللی. *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. International IDEA (2021).
- سازمان ملل. *Guidance Note of the Secretary-General: United Nations Approach to Transitional Justice*. United Nations (2010).